

Kysely ilmastolain uudistamistarpeista

Ilmastolain uudistusta koskeva kansalaiskysely oli avoinna 11.11.–9.12. välisenä aikana. Kyselyyn pääsi osallistumaan ympäristöministeriön nettisivuilla ja siitä tiedotettiin myös sosiaalisessa mediassa. Vastaajia oli 2458 kappaletta. Lisäksi pohjoissaamen ja inarinsaamenkieliset kyselyihin vastattiin 6 kertaa. Kysely analysoitiin joulukuun aikana pääasiassa laadullisin menetelmin ja väittämien yleisyyttä testattiin.

Vastaajien keskuudessa nousi esille avoimemman, selkeämmän ja kansankielisemmän ilmastopolitiikan vaatimus. Tämä koskee kaikkia ilmastopolitiikan toimijoita. Avoimuuden lisäämiseksi kansalaiset toivoivat parempaa tiedotusta ilmastolain sisällöstä, keinovalikoimasta ja vaikutuksista. Ilmastolain sisällöstä tulisikin tiedottaa paremmin, sillä esimerkiksi suuri osa vastaajista ei tunne ilmastopaneelin roolia. Kansalaisten ja etenkin nuorten osallistumismahdollisuuksien parantaminen oli kyselyn mukaan tärkeää. Myös saamelaisten osallistumismahdollisuuksia tulisi kehittää.

Kyselyssä nousi esille myös ilmastolain kattavuuden lisääminen, esimerkiksi sisällyttämällä lakiin hiilineutraalisuustavoitteen vuoteen 2035, hiilinielut ja maankäyttösektorin sekä sektori-kohtaisia päästötavoitteita. Näissä vastauksissa oli kuitenkin jonkin verran hajontaa lain tavoitteenasettelun ja ilmastopolitiikan kunnianhimon ja sitovuuden suhteen.

Lisäksi ilmastopaneelin asemaa ja riippuvuutta tulisi vahvistaa ja ilmastovuosikertomuksesta tiedottaa myös kansankielisesti. Tämän lisäksi ilmastomuutoksen läpileikkaavuutta muuhun lainsäädäntöön voisi vahvistaa. Ilmastolaki yksin ei ratkaise ilmastomuutokseen liittyviä asioita, joten esimerkiksi kytköstä maankäyttö- ja rakennuslakiin voisi vahvistaa.

Tiivistelmät

1 Mitä mieltä olet nykyisestä ilmastolaista? Mitä hyvää siinä on, mitä kehitettävää?

Hyvää

Hyvää ilmastolaissa on lain tarkoitus ja tavoitteet, jotka on avattu lain 1 §:ssä. Ilmastolaissa on ollut hyvää suunnittelujärjestelmän ja seurantakeinojen luominen. Hakusanalla suunnittelujärjestelmä löytyi 29 osumaa ja seurantakeinot 24 osumaa. Lakiin on sisällytetty puitteet ilmastopolitiikan suunnitelmista ja kansallinen sopeutumissuunnitelma. Eri aikavälin tavoitteita, eli jaottelua pitkän aikavälin ilmastopolitiikan suunnitelmaan ja hallituskausittain laadittavaan keskipitkän aikavälin ilmastopolitiikan suunnitelmaan (KAISU) sekä ilmastomuutokseen sopeutumisen huomioimista pidettiin hyvänä asiana. Laki mahdollistaa myös energia- ja ilmastostrategian toteuttamisen ja seuraamisen.

Hyvänä asiana pidettiin myös sitä, että laki ylipäättään on olemassa (tämä mainittiin 42 kertaa) ja se on ensimmäinen laatuaan Suomessa. Laki viestii ilmastoasioiden tärkeydestä, toimii hyvänä lähtökohtana ilmastotyölle ja asettaa selkeän numeerisen tavoitteen päästöjen vähentämisestä. Tämän lisäksi hyvänä pidettiin myös sitoutumista päästöjen vähentämiseen, tulevaisuuteen katsomista sekä pitkäjänteisiä toimia.

Hyvänä asiana pidettiin myös sitä, että laki on lisännyt avoimuutta ja kansalaisten osallistumista (tämä mainittiin 23 kertaa). Osallistavuus, josta esimerkkinä tämä kyselykin, sai osakseen positiivista palautetta. Hyvänä pidettiin myös päätöksenteon läpinäkyvyyttä sekä hallinnonalojen välistä yhteistyötä ilmastopolitiikan laatimisen osalta. Ilmastopaneelin asettamista ja asiantuntijoiden kuulemista pidetään vastaajien keskuudessa myös hyvänä asiana. Jatkuva raportointivelvollisuus hallitukselta eduskunnalle ilmastovuosikertomuksen muodossa ansaitsi myös kehuja.

Huonoa

Ilmastolaki on puitelakina liian yleisluontoinen (yleisluontoinen -hakusanalla 6 osumaa), puutteellinen (puutteellinen hakusanalla 5 osumaa), esim. kapea-alainen tai suppea ja kunnianhimon. Tilanteen vakavuuteen nähden tavoitteenasettelu on riittämätön (hakusanalla 23 osumaa), vaatimaton tai maltillinen. Toimet ovat liian hitaita (tämä mainittiin 9 kertaa) tai myöhässä. Laki ei siis ota riittävällä tavalla huomioon ilmastomuutoksen vaatimaa kiireellisyyttä. Keinovalikoima on liian kevyt, konkretia puuttuu ja laki ei ole toimijoita laajalti velvoittava. Huonona pidettiin siis sitä, että laki velvoittaa vain viranomaisia. Laki on tämän lisäksi tehoton (tehoton -hakusanalla 9 osumaa), sen toimeenpano puuttuu ja liikaa jää toiveiden ja hyvän tahdon varaan. Pitkän ja keskipitkän aikavälin suunnitelmien sekä sopeuttamissuunnitelman osalta aikavälejä pidettiin liian pitkinä. Ilmastopaneeli on liian pienessä roolissa, eikä päätöksenteko nojaa tarpeeksi asiantuntijoiden näkemyksiin.

Kehitettävää (lisää kunnianhimoa)

Ilmastolakiin kaivataan lisää kunnianhimoa (tämä mainittiin 113 kertaa). Hiilineutraalisuustavoite vuoteen 2035 tulisi sisällyttää lakiin sekä hiilinegatiivisuustavoite tästä eteenpäin. Lisäksi välitavoitteita tulisi asettaa esimerkiksi vuosille 2030 ja 2040. Aikataulua on kiristettävä nykyisestä ilmastonmuutoksen vaatiman kiireellisyyden vuoksi. Tämän vuoksi hiilineutraalisuustavoitteen voisi osan vastaajien mielestä laittaa aikaisemmaksi, esim. 2025 tai 2030. Lisäksi hiilineutraalisuustavoitteen lainpohjan tulisi olla sitova. Lisäksi lakiin voisi kirjata hiilinegatiivisuustavoitteen vuoteen 2050. Laissa tulee myös selkeämmin tähdätä hiilinegatiivisuuteen.

Lain sanoman tulisi olla painavampi ja säännösten velvoittavampia (tämä mainittiin 29 kertaa). Lain tavoitteiden tulisi olla täsmällisempiä, tiukempia ja kunnianhimoisempia. Toisaalta toivottiin myös realistisia ja toteutuskelpoisia tavoitteita. Lakiin toivottiin myös lisää konkretiaa, keinoja selkeämmäksi, sekä toimintaa. 1,5 C°:n mukaisen päästövähennystavoitteen kirjaamista lakiin pidettiin tärkeänä vastaajien keskuudessa (tämä mainittiin 80 kertaa). Nykyinen 80 %:n päästövähennystavoite vuoteen 2050 ei ole linjassa kyseisen päästövähennystavoitteen kanssa. Päästövähennystavoitteiden ja toimien on oltava tiukempia. Ilmastolaissa tulisi osan vastaajien mielestä julistaa ilmastohätätila.

Hiilinielut ja maankäyttösektori tulisi osan vastaajien mielestä sisällyttää lakiin. Tähän sisältyy toisaalta epävarmuutta muun muassa hiilinielujen laskentatapoihin liittyen, mutta hiilinielujen kasvattamiseen tulisi yleisemmin pyrkiä ja tämä tavoite tulisi kirjata lakiin. Maankäyttösektorin päästöt ja nielut tulisi sisällyttää lakiin esimerkiksi niin, että merkittävät päästölähteet otetaan tarkasteluun, ja nielujen hävittäminen estetään sekä edistetään hiilinielujen kasvattamista. Lisäksi hiilivarastot tulisi ottaa huomioon esimerkiksi puurakentamisessa ja turvemaiden osalta. Ilmastonmuutoksen hillitsemistavoitteen tulee kulkea sopeutumistavoitteiden edellä. Kuntia tulisi laissa velvoittaa sopeutumistoimien toteuttamiseen, sillä ilmastonmuutokseen sopeutuminen on aina paikallista.

Pitkän aikavälin tavoitteita lyhyempiä ajanjaksoja toivottiin sekä päästöjen seurantaan, että ilmastonmuutoksen sopeutumiseen. Nykyisessä laissa sopeutumissuunnitelma hyväksytään ja vahvistetaan 10 vuoden välein. Nämä voisi vahvistaa esimerkiksi 5 tai 2 vuoden välein. Lisäksi keskipitkän aikavälin tavoitteita toivottiin tarkasteltavaksi useammin, esimerkiksi 2 vuoden välein. Keskipitkän aikavälin suunnitelmaan (KAISU) tulisi sisällyttää myös päästökaupasektori ja sekä pitkän ja keskipitkän aikavälin suunnitelmiin tulisi sisällyttää runsaammin ohjauskeinoja ja niiden sitovuutta tulisi lisätä. Pitkän aikavälin suunnitelman laatiminen voitaisiin siirtää TEM:stä YM:n. Lisäksi energiapolitiikka ja liikenteen pitkän aikavälin suunnittelu voisi sisältyä lakiin.

Ilmastopaneelin asemaa ja riippumattomuutta on vahvistettava ja sen toimenkuvaa on selkeytettävä nykyisestä. Ilmastopaneelin asemaa voisi entisestään vahvistaa esimerkiksi kohti brittien mallia, jolloin ilmastopaneeli toimii apuna ilmastobudjettien laatimisessa. Sen tehtävänkuvaa voisi myös siten, että ilmastopaneeli tuottaisi enemmän konkreettisia lainsäädännöllisiä ehdotuksia. Tämän lisäksi ilmastopaneelin tulisi olla aidosti poliittisesti riippumaton asiantuntijaelin. Lakiin voisi myös sisällyttää veloitteen tehdä tutkimukseen perustuvia päätöksiä.

Osallistamista ja osallistumista ilmastopolitiikkaan tulisi lisätä tavan kansalaisille sekä nuorille, joiden tulevaisuudesta ilmastopolitiikassa pitkälti on kyse. Osallistavuutta ja kansalaisten osallistumista ilmastopolitiikkaan ehdotettiin kehitettäväksi kansalaiskyselyjen, kuten tämä kysely, lisäksi kansalaisforumin muodossa. Lakiin tarvittaisiin vahvempi kirjaus vuorovaikutuksesta. Lisäksi tiedottamista ilmastolaista tulisi lisätä.

Lain velvoittavuutta tulisi lisätä koskemaan joko kaikkia ja koko yhteiskuntaa, tai vain yrityksiä tai kansalaisia. Lain toimeenpano tulee varmistaa. Lisäksi ilmastomuutoksen läpileikkävyyttä muuhun lainsäädäntöön voisi vahvistaa. Lailla tulisi olla riittävä ohjausvaikutus ja laissa tulisi asettaa selkeät sanktiot sen varalle, ettei Suomea sitoviin päästövähennyksiin päästä. Lisäksi lain kytkeytyneisyyttä kv- ilmastotavoitteisiin ja EU-tasoon, esim. Green Deal tai LULUCF-asetukseen, voisi vahvistaa.

Kehitettävää (vähemmän kunnianhimoa)

Osassa vastauksista vaadittiin vähemmän kunnianhimoista ilmastopolitiikkaa (tämä mainittiin 27 kertaa). Yleisimmät perusteet tälle olivat ilmastolaista aiheutuva Suomen kilpailukyvyn vaarantuminen, haitta Suomen talouskehitykselle, kansantaloudelle ja työllisyydelle sekä kansalaisille koituva kohtuuton, epäoikeudenmukainen ja epätasaisesti jakautuva taloudellinen rasite. Vastauksissa kannettiin huolta Suomen hyvinvointivaltion tasosta ja sosiaalisesta oikeudenmukaisuudesta. Alueellisiin eroihin, pohjoiseen sijaintiin ja pitkiin välimatkoihin vedottiin, sillä esimerkiksi autoilijoille ei haluttu enää lisää rajoituksia. Lisäksi korostui huoli maan- ja metsänomistajien omaisuudensuojan säilyttämisestä. Tämän lisäksi vastauksissa kysyttiin, miksi Suomen tulisi olla mallioppilas ja ilmastopelastaja, jos muut maat eivät lähde mukaan tiukkoihin ilmastotoimiin?

2 & 3 Onko Suomen ilmastopolitiikka riittävän avointa?

Vastaajista 26 % vastasi kyllä, 54 % ei ja 20 % en osaa sanoa.

Ne, jotka vastasivat kysymykseen kyllä, perustelivat vastaustaan useimmiten sillä, että he saavat tarpeeksi tietoa tai että tietoa saa, jos aihe kiinnostaa. ”En osaa sanoa” -vastausta selitettiin sillä, ettei vastaaja ollut tarpeeksi perehtynyt asiaan.

Avoimuudessa oli vastausten perusteella paljon kehitettävää. Avoimuuden kehittämiseksi vastaajat toivoivat useasti parempaa tiedotusta, niin Suomen ilmastopolitiikasta yleisesti kuin myös keinoista ja vaikutuksista. Toinen tiedottamiseen liittyvä seikka, joka kyselyn vastauksista nousi esiin, oli toive selkeämmästä ja kansankielisestä ilmastopolitiikasta. Kolmanneksi vastauksissa painotettiin sitä, että tiedon tulee olla helposti kaikkien saatavilla. Jos tieto on periaatteessa saatavilla, mutta siitä ei tiedoteta kansalaisille, ei se silloin ole kaikkien saatavilla.

Suomen ilmastopolitiikassa vastaajia huolestuttaa se, että päätökset tehdään piilossa tai kulisseyksissä. Kun vastaajilla on tällainen näkemys, että asioista sovitaan kabineteissa, ei ilmastopolitiikka vaikuta kovin avoimelta. Vastaajat olivat kiinnittäneet huomiota salaisiin neuvotteluihin, joissa Suomen hallitus pyrkii muuttamaan LULUCF-asetuksessa määriteltyjä asioita. LULUCF mainittiin vastauksissa yhdeksän kertaa.

Vastaajien mukaan Suomen ilmastopolitiikan avoimuus kärsii siitä, kun keskitytään liikaa tavoitteisiin tekojen sijaan. Avoimuutta voisikin kehittää kertomalla enemmän millaisia tekoja on tehty ilmastonmuutoksen torjumiseksi. Avoimuutta heikensi joidenkin vastaajien mukaan se, ettei keskustelussa oteta tarpeeksi huomioon ilmastonmuutokseen kriittisesti suhtautuvia. Avoimuutta heikentää 32 vastauksen perusteella lobbaus, sillä sen pelätään vaikuttavan liikaa päätöksentekoon. Useissa vastauksissa peräänkuulutettiin lobbaus- ja vaikuttamistyön tekemistä läpinäkyvämmäksi avoimuuden parantamiseksi.

4 & 5 Pystytkö sinä osallistumaan haluamallasi tavalla?

Vastaajista 37 % vastasi kyllä, 44 % ei ja 19 % en osaa sanoa.

Vastaajat kertoivat esimerkkien kautta, kuinka he voivat osallistua. Useimmiten kyselyyn osallistuneet kuvailivat niitä omia valintoja, joilla pystyvät vaikuttamaan. Tällaisia valintoja oli kierrätys, ostopäätökset, syöminen ja liikkuminen. Näitä keinoja mainitsivat kaikki vastaajat, riippumatta siitä, olivatko he vastanneet kysymykseen kyllä, ei tai en osaa sanoa. Useat vastaajat kokivat voivansa osallistua kyselyn kautta (kysely -hakusanalla 97 osumaa) ja äänestämällä (äänestä -hakusanalla 82 osumaa). Näiden lisäksi vastaajat vaikuttivat työn tai järjestöjen ja yhdistysten kautta sekä osoittamalla mieltään.

Suurimmaksi vaikuttamisen esteeksi vastaajat näkivät sen, ettei yksittäinen henkilö voi vaikuttaa laajemmin politiikkaan ja lainsäädäntöön. Vaikka yksilö haluaisikin, ja mahdollisesti tekeekin, muutoksia ympäristöstävälliseen suuntaan, ei kaikkeen kuitenkaan tavallinen kansalainen pysty vaikuttamaan. Vastauksissa tällaisina asioina tuli esiin esimerkiksi energiantuotanto ja yritysten toiminta sekä lainvalmisteluun vaikuttaminen. Yksilön teot nähtiin useissa vastauksissa vain pieninä, joskin merkillisinä, isossa mittakaavassa.

Vastaajat olivat myös sitä mieltä, ettei heitä aidosti kuunnella ilmastoon liittyvissä asioissa. Vastauksissa oli 17 suoraan Climate moven verkkosivuilta kopioitua kommenttia, jotka korostivat kuulemisen lisäämistä osallistumisen parantamiseksi. Kuulemiseen tulee varata tarpeeksi aikaa, sen täytyy tapahtua tarpeeksi varhaisessa vaiheessa sekä esitetyt mielipiteet tulee ottaa huomioon. Osa vastaajista myös totesi, että keskustelu on tosiasiaa hyvinkin yksipuolista, eikä siinä hyväksytä kriittisiä äänenpainoja. Vastanneissa oli myös paljon heitä, jotka eivät tienneet edes, mitä mahdollisuuksia heillä on osallistua (en tiedä -hakusanalla löytyi 30 osumaa).

Osa vastaajista ei pystynyt osallistumaan haluamallansa tavalla rahan takia. Kalliina nähtiin esimerkiksi lämmityksen ja auton vaihtaminen ympäristöstävällisempään. Vastauksista tuli ilmi, etteivät kaikki vastaajat näe vaikutusmahdollisuuksiaan riittävänä eivätkä he voineet osallistua täysin haluamallansa tavalla. Mahdolliseksi ratkaisuksi tähän osa kyselyyn osallistuneista esitti osallistamisen lisäämistä. Ryhmistä nuoret ja syrjäseuduilla asuvat kokivat, etteivät he voineet osallistua haluamallansa tavalla.

6 Keiden osallistumismahdollisuuksia erityisesti tulisi parantaa?

Kyselyn vastauksista selviää, että erityisesti lasten ja nuorten osallistumismahdollisuuksia halutaan parannettavan. Nuorten -hakusanalla löytyi vastauksista 371 osumaa, lasten -hakusanalla osumia tuli 61 ja nuori -hakusanalla 48. Alle 30-vuotiaiden vastauksissa nuorten -hakusanalla tuli 207 osumaa, lasten -hakusanalla 32 ja nuori -hakusanalla 24, kun taas yli 30-vuotiaiden vastauksissa luvut olivat 160, 27 ja 23. Tämän perusteella sekä nuoret itse että vanhemmat ihmiset toivovat lasten ja nuorten osallistumismahdollisuuksien parantumista. Vastauksia perusteltiin sillä, että ilmastopolitiikassa on paljonkin kyse nuorten tulevaisuudesta.

Tavallisten kansalaisten osallistumismahdollisuuksia toivottiin myös parannettavan, sillä vastauksista löytyi 134 osumaa hakusanalla kansalaisten. Kaivattiin parempaa tiedotusta aiheesta, jotta kaikilla kansalaisilla olisi aidosti tilaisuus tietää kaikista osallistumismahdollisuuksista. Lisäksi saamelaisten osallistumismahdollisuuksien parantaminen mainittiin erillisenä ryhmänä 75 kertaa. Romanit mainittiin vastauksissa 2 kertaa.

Myös asiantuntijoiden sekä tutkijoiden osallistumismahdollisuuksia tulisi vastausten perusteella parantaa. Asiantuntijoiden -hakusanalla vastauksista löytyi 53 osumaa ja tutkijoiden -hakusanalla 82. Tutkijoilla sekä asiantuntijoilla nähtiin olevan paras tieto aiheesta, jonka takia heitä tulisi kuulla entistä enemmän päätöksenteossa. Osassa vastauksissa kiinnitettiin huomiota siihen, että ilmastonmuutokseen kriittisesti suhtautuvien tutkijat ja asiantuntijat eivät pääse osallistumaan tarpeeksi.

Vastaajat nostivat esiin myös maa- ja metsätalouden toimijat ryhminä, joiden osallistumismahdollisuuksia tulisi parantaa. Maatalo -hakusanalla osumia vastauksista tuli 37 ja metsätalo -hakusanalla 29 osumaa. Heidän osallistumismahdollisuuksien parantaminen nähtiin tärkeänä, sillä he vaikuttavat suoraan ympäristöön esimerkiksi hiilensidonnalla.

7 Millä tavoin hallituksen pitäisi varmistaa, että kansalaiset hyväksyvät Suomen ilmastopolitiikan tavoitteet ja keinot ilmastonmuutoksen torjumiseksi?

Hallituksen tulisi perustella (tämä mainittiin 33 kertaa) asiat huolella ja ymmärrettävästi sekä viestiä selkeästi, miksi ilmastotoimia tarvitaan. Samalla pidetään yhteiskunnasta kiinni, eli toimitaan kansalaisten hyväksi ja huolehditaan tasa-arvosta sekä sosiaalisesta ja taloudellisesta oikeudenmukaisuudesta. Tämä voidaan varmistaa oikeudenmukaisella siirtymällä hiili-neutraaliin yhteiskuntaan.

Tiedottamista ilmastopolitiikan tavoitteista tarvitaan lisää. Asiaa tulee lähestyä positiivisen kautta, esimerkiksi viestimällä, että ilmastoystävällisilläkin tavoilla voi toimia taloudellisesti kannattavasti ja tukemalla ilmastoystävällisten innovaatioiden menestystä maailmalla. Tutkimustiedon avulla kerrotaan ilmastonmuutoksesta ja viestitään tekemisen ja tekemättömyyden hinta. Viestinnän tulisi olla monikanavaista ja hyödyntää myös some.

Avoimuutta ja osallistavuutta tarvitaan lisää. Tätä voisi lisätä esimerkiksi järjestämällä kansanäänestyksen tai neuvon antavan kansanäänestyksen sekä kuulemalla kansalaisia tällaisilla nettikyselyillä, kännykkäkyselyillä, kirjallisilla kyselyillä, gallupeilla tai vapaaehtoisilla nettiäänestyksillä. Myös kansalaisfoorumi, esim. Irlannin Citizen Assemblyn tai Tanskan ilmistolain mallin mukaan mainittiin vastauksissa mahdollisuutena lisätä osallistavuutta. Osan vastaajista mukaan hyväksyttävyyttä mitataan eduskuntatyössä sekä kerran neljässä vuodessa vaalimenettelyin.

Ilmastotoimien hyväksyttävyyttä voi lisätä myös laatimalla kunnianhimoisia tai selkeitä ja toteutettavissa olevia tavoitteita, joiden toimeenpanosta huolehditaan riittävällä aikataululla. Tavoitteiden ja keinojen tulisi pohjautua tutkittuun tietoon, mistä syystä ilmastopaneeli on keskeisessä asemassa. Kansainvälisistä suhteista huolehtiminen ja Suomen ulkopoliittinen toimijuus lisää myös toimien hyväksyttävyyttä kotimaassa. Vastauksissa korostettiin myös, että hyväksyttävyyttä ei tarvita, sillä ilmastotoimet ovat välttämättömiä.

Lisäksi osa vastaajista korosti maaseudun hyvinvoinnista huolehtimista ja alueellisten erityispiirteiden huomioimista ilmastotoimien hyväksyttävyyden lisäämisessä. Tätä on mahdollista edistää myös kansaa taloudellisesti hyödyttävillä ratkaisuilla, toisin sanoen kannusteiden avulla, ei veroja kiristämällä. Vastauksissa painotettiin myös teollisuuden osallistumista esim. Green deal -tyyppisesti. Tämän lisäksi osa vastaajista vaati ilmastotoimien vapaaehtoisuutta ja jopa hiilineutraalisuuspuheiden perumista.

8 & 9 Ilmastolaki velvoittaa vain viranomaisia ja säätää ilmastopolitiikan suunnitelmista. Onko tämä riittävää? Kyllä / ei ja perustele vastauksesi tähän

Kyllä vastasi 33 %, ei 56 % ja ei osaa sanoa 11 % vastaajista.

Kyllä vastausta perusteltiin, että lain ei tulisi velvoittaa ketään tai se ei saisi olla kansalaisia velvoittava. Kansalaisten vapaudet tulee taata ja markkinataloudessa kuluttajan on saatava tehdä valintoja vapaasti. Lisäksi viranomaiset voivat määrätä erilaisia tukia ja sanktioita välillisesti sekä velvoittaa yrityksiä raportoimaan päästöistä.

Perusteluiksi ei vastaukselle esitettiin, että ilmastolain tulisi velvoittaa kaikkia (tämä mainittiin 92 kertaa) ja koko yhteiskuntaa. Lain tulisi velvoittaa myös kansalaisia (mainittu 72 kertaa) ja yrityksiä (mainittiin 121 kertaa). Velvoitteiden asettamista pidettiin tarpeellisena etenkin suur-yrityksille, pörssiin listautuneille yrityksille ja suomalaisomistuksessa oleville yrityksille. Tämän lisäksi ilmastolaki voisi erikseen tai muiden kanssa velvoittaa muita organisaatioita, teollisuutta, kauppaa, palveluntuottajia, alkutuottajia, työpaikkoja, kotitalouksia ja kuluttajia. Laki voitaisiin säätää myös joko erikseen tai yhdessä muiden kanssa maakuntia, kuntia, järjestöjä, julkisoikeudellisia yhteisöjä, valtion omistajaohjausta, poliitikkoja, lupaviranomaisia ja asian-tuntijoita koskevaksi. Tämä siksi, että tarvitaan velvoittavia tavoitteita ja suunnitelmien lisäksi tekoja.

10 & 11 Maankäytön, maankäytön muutoksen ja metsätalouden päästöt ja hiilinielut (kuten metsät) eivät sisälly nykyiseen lakiin. Tuleeko ilmastolain kattaa kaikki päästöt ja nielut? Perustele vastauksesi

Vastaajista 63 % vastasi kyllä, ei 30 % ja ei osaa sanoa 7 % tähän kysymykseen.

Ne, jotka vastasivat kyllä, kannattivat joko kaikkien osa-alueiden päästöjen ja nielujen, vain päästöjen tai nielujen tai jonkin osa-alueen sisällyttämistä, jotta ilmastolaista saadaan kattava. Kyllä vastaajista osa korosti vain metsätalouden päästöjen ja nielujen tai vain metsien päästöjen tai metsien hiilinielujen sisällyttämistä lakiin. Lisäksi osa vastaajista kannatti maankäyttösektorin päästöjen ja nielujen sisällyttämistä lakiin. Osan vastaajien mielestä päästö- ja nielulaskentaan tulisi ottaa mukaan siis myös nurmirehuviljelyn hiilinielu, ojittamattomien soiden hiilinielu, hiilen kierto sekä hiilivarastot. Vastauksissa korostettiin, että metsien suojelua tarvitaan lisää hiilinieluksi. Maankäyttöpuolella kaavoitus sekä rakentamisen ja liikenteen ohjaus ovat keskeisiä keinoja vähentää päästöjä ja parantaa hiilinieluja. Säännös tulisi muotoilla yhteneväksi LULUCF-asetuksen kanssa, siten, että hiilinielun tulisi kasvaa. Kuitenkin päästövähenneksi on sitouduttava. Toisaalta vastaajat korostivat, että maa- ja metsätalouden päästöt ja nielut tulisi tutkia tarkemmin ja että hiilinielujen kasvattamisesta tai ylläpidosta tulisi korvata maanomistajalle. Lisäksi ehdotettiin, voisiko ilmastolaissakin säätää ilmastovaikutusten arvioinnista ja samalla MRL:n ja YVA-lain sisältöä tarkistaa tai ainakin toimeenpanon ohjeistusta tältä osin tehostaa?

Niiden mukaan, jotka vastasivat ei, lain nykykuoto on riittävä, tai lain ei tulisi kattaa yhtään mitään. Vastaajista osan mielestä maankäyttösektorin ilmastostrategiat ovat ohjausvaikutuksiltaan riittäviä ja nopeammin mukautettavissa muuttuvaan tutkimustietoon. Osa vastaajista korosti maankäytön ja metsäsektorin hiilinieluihin liittyvän tutkimustiedon epävarmuutta. Vastauksissa korostui metsien osalta etenkin, että metsien käyttö tulee tulevaisuudessakin sallia ja metsien yksityisomistukseen ei tule koskea. Valtio omistaa vain osan metsistä, joten metsätalouden päästöjen ja nielujen sisällyttäminen ilmastolakiin olisi ristiriidassa yksilönvapauksien ja omaisuudensuojan kanssa. Metsillä on vahva omaisuudensuoja, joten valtiovallan tai muunkaan ei tule puuttua siihen. Mikäli puuttuu, se tulee kompensoida taloudellisesti. Metsänhoito Suomessa on tällä hetkellä vastuullista ja metsälaki velvoittaa uudistamaan metsän hakkuun jälkeen. Osa ei vastaajista katsoi metsälain säännösten olevan tämän osalta riittävä. Lisäksi metsien käytön tulisi ohjautua markkinapohjaisesti, ei valtiovallan toimesta.

12. Miten nielujen vahvistaminen tulisi kirjata lakiin?

Avoimeen kysymykseen vastattiin 1255 kertaa. Hiilinielujen selkeä määrällinen lisäämistavoite, esimerkiksi prosenttiosuuksina pinta-alasta, hiilinielujen vähimmäismäärä, hiilinielujen säilyttämistavoite tai hiilinielujen heikentämiskiello tulisi kirjata lakiin. Laissa tulisi korostaa aktiivisia toimia. Esimerkiksi metsän hakkaamatta jättämisen pitäisi olla laskelmien nollatilanne, ei positiivinen toimenpide, joka korvaisi muuten aiheutettuja päästöjä. Lakiin voisi kirjata hiilinielukaupan tai hiilidioksidin kokonaistaseen, jonka mukaan päästöjä ja nieluja asetetaan tasapainoon. Nielujen tulisi olla suhteessa kokonaispäästöihin ja kyetä sitomaan aiheutetut päästöt. Vastajien mukaan kirjaus tulisi tehdä omana pykälänään lakiin, riittävän selkeästi ja sitovasti, toisaalta ei liian täsmällisesti tai pakottavana.

Maankäyttösektorin osalta lakiin tulisi kirjata esimerkiksi, että maankäyttösektorin toimijoiden tulee hyvittää hävittämänsä hiilinielu sekä osoittaa yhdessä muiden toimijoiden kanssa uusia hiilinieluja toimialasektorin käyttämästä hiilitaseesta. Vaikutukset hiilinieluun tulee arvioida ja huomioida kaikissa maankäyttöä koskevissa päätöksissä. Hiilinielujen kompensatiomekanismit tulisi määritellä ja kirjata lakiin. Tulevan lain pitäisi sisältää päästöjen ja nielujen lisäksi käsitellä riittävää varastojen lisäämistä. Lisäksi vastaajat toivoivat hyvityksiä ja kannustinjärjestelmiä hiilinielujen kasvattamiseen ja ylläpitämiseen. Maankäytön osalta ekologinen kompensatio tulisi huomioida.

Metsän osalta hiilinielun laskentaperusteet tulisi olla mahdollisimman selkeitä. Metsänhoidon tavoitteeksi tulisi asettaa hiilinielujen säilyttäminen ja kasvattaminen, jopa niin, että osassa vastauksia hiilinielujen kasvattaminen tulisi asettaa etusijalle puun taloudelliseen hyödyntämiseen nähden. Osassa vastauksia korostettiin, että metsien suojelua tulisi lisätä ja avohakkuuta välttää. Lisäksi pidempään hakkuukierto, puiden istuttamiseen tulisi kannustaa. Metsien hakkuille tulisi asettaa yläraja ja metsien määrää lisätä. Jatkovapeitteinen metsätalous soveltuisi kokeiluvaiheessa valtionmaille. Toisissa vastauksissa taas korostettiin maa- ja metsätalouden toimijoiden itsemääräämisoikeutta sekä taloudellista tukemista. Omaisuudensuojalle ei tule asettaa rajoitteita ja jos rajoituksia asetetaan, niistä tulee antaa kunnan korvaukset. Osa niistä vastaajista, jotka eivät halua yksityismetsänomistukselle rajoitteita, ehdottavat hiilinielukirjausta koskemaan vain valtionmaita tai vain valtion ja yhtiöiden maita. Maanomistajakorvaukset voisi kohdentaa esimerkiksi päätehakkuista pidättymiseen.

Lisäksi peltomaan osalta voisi kannustaa nurmiviljelyyn ja ympärivuotiseen kasvipeitteeseen. Maatalouden toimintaedellytykset pitää kuitenkin ottaa huomioon. Metsäojitus ja maanmuokaus tulisi kieltää. Samoin soiden ojitus ja turpeennosto. Myös soidensuojeluun ja ennallistamiseen tulisi kohdentaa lisää resursseja. Suopeltoja ja joutomaita tulisi metsittää. Kaupungit tulisi laittaa korvaamaan maa-alan, joka ei sido hiiltä.

”Ei mitenkään” sanamuodolla vastattiin 130 kertaa. Lisäksi ei tarvitse 11 kertaa ja ei tule kirjata 14 kertaa, ei ollenkaan 2 kertaa, ei missään nimessä 2 kertaa tai pelkkä ei. Vastaajat mainitsivat perusteluina esimerkiksi, että nielujen vahvistaminen tulisi kirjata lain sijaan asetukseen ja että metsälain nykymuoto on riittävä turvaamaan metsien hiilinielut.

13 & 14 Pitäisikö hiilineutraaliustavoitteen näkyä laissa?

Vastaajista 55 % vastasi kyllä, 39 % ei ja 6 % en osaa sanoa.

Ne, jotka olivat vastanneet kyllä kysymykseen, perustelivat useimmiten näkemystään sillä, että ilman lainsäädäntöä hiilineutraalisuustavoite on vaikea tai jopa mahdoton saavuttaa. Vastaajat kokivat, että lain avulla pystytään edistämään niitä toimia, joilla saavutetaan hiilineutraaliustavoite. Kyselyyn osallistuneiden mielestä tavoitteen sitominen lakiin on tärkeää, jotta se velvoittaa myös tulevia hallituksia. Ylipäättänsä tavoitteiden kirjaaminen lakiin nähtiin lisäävän sitovuutta.

Osa vastaajista mainitsi, että 2035 jälkeen päästöjen on oltava nieluja pienempiä, ja asetettava tähän liittyvä tavoite vuodelle 2050. Osa vastaajista, joiden mielestä hiilineutraaliustavoite tulee näkyä laissa ehdottivat, että tavoite tulisi saavuttaa jo aiemmin, esimerkiksi vuonna 2030. Osassa vastauksia mainittiin, että Suomen tulisi ottaa käyttöön hiilibudjetti, Iso-Britannian mallin mukaan. Vastauksissa oli siis hajontaa siinä, miten suhtauduttiin hiilineutraalisuustavoitteen asettamiseen vuoteen 2035.

Ei -vastausten perusteluissa mainittiin, että tavoite on nykyisellään liian tiukka ja se tulisi asettaa myöhäisemmäksi. Tämä linkittyy myös siihen, että ei -vastaajat mainitsivat useasti tavoitteiden olevan mahdottomia ja epärealistisia. Tavoitteen epärealistisuuteen viittaavia osumia löytyi ei -vastauksista realis -hakusanalla 18 kappaletta ja sen mahdottomuuteen mahdo -hakusanalla 15 kappaletta. Osa ei -vastaajista kokee, että Suomen hiilineutraalius on jo tällä hetkellä tarpeeksi hyvällä tasolla, eikä tavoitetta tämän takia tarvitse näkyä laissa. Ei -vastaajat myös korostivat usein muiden maiden vastuuta ilmastonmuutoksen suhteen.

15 & 16 Tulisiko laissa määritellä tiettyinä aikavälinä sallittujen päästöjen kokonaismäärää? Kyllä / Ei / EOS, perustele

Vastaajista 44 % oli tiettyinä aikavälinä sallitun kokonaismäärän kannalla, 42 % vastusti kokonaismäärää ja 14 % ei osannut sanoa.

Tähän kysymykseen kyllä vastanneiden mielestä tämä olisi konkreettinen toimi, joka edistäisi vuosien 2035 ja 2050 tavoitteiden saavuttamista ja mahdollisia tavoitteiden seurannan. Osa näistä vastaajista kannatti nimenomaan maksimimäärän (mainittu 5 kertaa), sallitun kokonaismäärän (mainittu 3 kertaa) tai jonkinlaisen päästökaton (mainittu 3 kertaa) kirjaamista. Iso-Britanniassa käytössä olevaa hiilibudjettia, jossa määritellään maan päästöjen enimmäismäärä viideksi vuodeksi, käytettiin esimerkkinä tällaisesta (mainittu 45 kertaa).

Tämän lisäksi osa vastaajista mainitsi, että tulisi asettaa täsmälliset välitavoitteet, esimerkiksi hallituskausittain 4 vuoden välein tai vuosittain. Aikataulu tulisi kirjata lakiin. Päästövähennyistä tulisi seurata ja lisäksi tulisi olla selkeät sankiot, jos päästövähennyksiin ei päästä. Päästövähennystavoitteiden tulisi edetä lineaarisesti kohti hiilineutraalisuustavoitetta tai alkuun tulisi asettaa tiukempi ja myöhemmin löysempi päästövähennystavoite. Osa vastaajista oli sitä mieltä, että numeerinen tavoite on selkein.

Omat päästörajansa voisi asettaa muun muassa teollisuudelle, yrityksille, kansalaisille ja kunnille. Lisäksi laissa tulisi asettaa toimitilin, joka määrittelee päästöjen kokonaismäärän. Päästörajoihin tulee olla mahdollista tehdä muutoksia, jos tilanne uuden tutkimustiedon valossa käy kriittisemmäksi. Päästökatto tulisi päivittää esimerkiksi hallituskausittain. Päästöjen kokonaismäärän ylityksille tulisi olla olemassa poikkeusjärjestelmä, johon voidaan turvautua esimerkiksi lämmityspiikkien aikana sekä vaihteluväli taloudellisten suhdanteiden takia.

Tähän kysymykseen ei vastanneiden mukaan päästöjen kokonaismäärän määrittely ilmasto-laissa haittaisi Suomen taloutta ja kilpailukykyä. Lisäksi saastuttajille on jo nykyisessä järjestelmässä määriteltä päästörajat ja osa toimijoista on päästökaupan piirissä. Osalle vastaajista hiilineutraalisuustavoite 2035 tai päästöjen vähentämistavoite on riittävä kirjaus.

Lisäksi osan ei vastanneiden mielestä hiilinielujen ja päästöjen tasapainottamiseen tulisi keskittyä päästökattojen sijaan. Esimerkiksi maan sisäinen päästökauppa johtaisi toimijoiden ja toimialojen väliseen epätasa-arvoon. Järjestelmässä olisi myös riski lisäpäästöjen tuottamisesta. Hiilibudjetti voi myös olla ongelmallinen, sillä toimijoiden lähtökohdat ovat erilaiset.

Päästövähennystavoitteet tulisi toteuttaa samalla logiikalla kuin muissa EU-maissa. Suomi on pieni osa kokonaisuutta ja päästöt ainoastaan karkaavat muihin maihin, mikäli Suomessa asetetaan rajoituksia. Sosiaalinen oikeudenmukaisuus ja alueelliset erot olisi huomioitava ilmastolain yhteydessä. Lakiin kirjattu pakko ei toimi, vaan markkinamekanismit ja erilaiset kannustimet huolehtivat päästövähennyksistä paremmin. Lisäksi päästöjen kirjaamistapoihin ja laskentamalleihin liittyy epävarmuuksia, jotka heikentävät järjestelmän toimivuutta.

Tämän lisäksi mainittiin, että kokonaismäärän ei tulisi olla kirjattuna lakiin, vaan esimerkiksi asetus, hallituksen ohjelma tai tiekartta on parempi ja ketterämpi tapa.

17 & 18 Tulisiko laissa olla päästövähennystavoitteet eri aloille, kuten liikenteelle tai maataloudelle? Kyllä, Ei, EOS, perustele

Kysymykseen vastasi kyllä 54 %, ei 38 % ja ei osaa sanoa 8 %.

Kyllä vastanneiden mukaan erilliset päästövähennystavoitteet ovat kannatettavia, sillä se lisää ennustettavuutta ja seurantaa ja toisi ilmastolakiin lisää konkretiaa ja kunnianhimoa. Osa kysymykseen kyllä vastanneista kannatti yleisemmin päästövähennystavoitteita kaikille aloille, osa eri aloille sektorikohtaisia päästötavoitteita, jotka olisivat kirjattuna lakiin. Päästövähennystavoitteiden tulisi olla esimerkiksi ilmastopaneelin suositusten suuruisia ja valvonnan voisi toteuttaa alan ministeriö. Lain toteuttamiseksi on laadittava tiekartta.

Liikenteen ja maatalouden päästövähennystavoitteita perusteltiin erikseen. Etenkin lento- ja laivaliikenteelle tulisi olla omat päästötavoitteensa. Liikenteen osalta päästövähennyskeinoiksi mainittiin muun muassa ajoneuvoveron kevennys, biokaasuautojen lisääminen, raideliikenteen lisääminen sekä yksityisautoilun rajoittaminen ja joukkoliikenne. Liikenteen osalta on huomioitava alueelliset erot ja erilaiset käyttötarpeet. Maatalouden osalta erillinen päästövähennystavoite oli osan vastaajista mukaan hyvä, kunhan hiilinielut huomioidaan, toimet eivät ole maatalouden osalta kohtuuttomia ja tavoitteet valmistellaan yhdessä MTK:n kanssa. Maatalouden päästövähennystavoite vähentäisi muiden alojen päästöjen taakkaa maaseutuyrittäjiltä. Maataloudessa tulisi myös panostaa kiertotalouteen ja biokaasun tuotantoon.

Kysymyksessä mainittujen päästösektorien lisäksi energiateollisuuden, metsäteollisuuden, muun teollisuuden, kauppojen, kuluttajien, ulkomaantuonnin, rakennusalan, palvelualan, yleisemmin työpaikkojen, asumisen, maankäytön muutosten, mökkeilyn, lemmikkieläinten ja operaattorien ja langattomien verkkojen päästövähennystavoitteet tulisi huomioida.

Päästövähennystavoitteet tulee kirjata lakiin vain, jos kaikki alat otetaan tasavertaisesti mukaan, tavoitteet asetetaan tieteeseen ja tutkimukseen perustuen ja toimille on kansalaisten hyväksyntä. Päästötoimien visualisointia voisi toteuttaa esimerkiksi kansantajuisella raportoinnilla Helsingin ilmastovahti -tyyppisesti. Osa vastaajista kommentoi, että päästöjä kannattaa vähentää sieltä, missä se on kustannustehokkainta.

Tähän kysymykseen ei vastanneiden mukaan kokonaistavoite Suomen päästöille on riittävä. Päästövähennystavoitteet tulisi asettaa suosituksenomaisina ja niitä ei tulisi kirjata lakiin. Erilaiset kannustimet, kuten tuet, sekä verot ovat toimivampia ohjauskeinoja kuin laki. Päästövähennys tulee jättää markkinoiden hoidettavaksi. Lisäksi Suomen kilpailukykyä ja taloutta ei pidä vahingoittaa erilaisin rajoituksin.

Liikenteen ja maatalouden päästörajoituksia vastustettiin. Tätä perusteltiin muun muassa sillä, että alat eivät kuulu päästökaupan piiriin. Liikenteen rajoituksilla, ei tule vaikeuttaa työsäkäyntiä eikä asettaa kansalaisia epätasa-arvoiseen asemaan. Suomi on harvaanasuttu maa, jossa on pitkät välimatkat. Maatalouden päästörajoituksia vastustettiin, sillä kotimainen ruoantuotanto on taattava Suomessa ja maatalouden päästöjä vähennetään jo ilman kirjausta.

19 & 20 Pitäisikö Suomessa harkita kompensatioita, jolla voitaisiin kattaa osa kansallisista päästövähennystavoitteista?

Vastaajista 35 % vastasi kyllä, 48 % ei ja 17 % en osaa sanoa.

Kysymykseen kyllä vastanneet pitävät kompensatiota tehokkaana ohjauskeinona. Kustannustehokkaan ilmastopolitiikan tulisi mahdollistaa joustojen käyttö esimerkiksi Ruotsin mallin mukaan. Metsien hiilielut voisi ottaa mukaan kompensatiorakenteeseen: esimerkiksi yksityisiä metsänomistajia, jotka siirtävät hakkuita tai suojelevat metsänsä, tulisi hyvittää hiilinielujen ylläpitämisestä. Osa kyllä vastanneista kannatti mahdollisuutta kulutuspäästöjen vapaaehtoiseen kompensointiin.

Kysymykseen Ei vastaajat olivat sitä mieltä, että päästöjen vähentämistä tulee priorisoida suhteessa kompensointiin. Osassa vastauksissa huomautettiin, että kompensoitotoimien vaikuttavuutta on vaikea arvioida ja keskittyttäessä liikaa kompensointiin oikeat päästövähennystoimet jäävät tekemättä. Kompensaatiolla ostetaan ainoastaan lisää aikaa päästövähennystoimille. Toisaalta osa vastaajista oli sitä mieltä, että kompensointia voisi tehdä päästövähennystoimien rinnalla, kunhan kompensointi ei vesitä päästöjen vähennyksen ideaa.

Osa vastaajista oli sitä mieltä, että kompensoitot ovat pelkästään rahan keräystä. Rahalla ei pystytä vähentämään päästöjä. Vastauksista tuli ilmi, että useat pitivät kompensoitotavoitteita nykyajan anekdootteina. Anekdootteina -hakusanalla tuli vastauksista 77 osua. Tämän lisäksi vastaajat huomauttivat, että kompensoitotavoitteilla saisi ostettua puhtaan omantunnon eikä näin ollen päästöt edes vähenisi. Vastaajat olivat myös huolissaan siitä, miten kompensoitot saattavat eriarvoistaa kansaa lisää: varakkaat pystyisivät kuluttamaan entiseen tahtiin ja köyhät joutuisivat kärsimään.

21 & 22 Onko ilmastopaneelin tehtävä ja rooli selkeä?

Vastaajista 40 % vastasi kyllä, 40 % ei ja 20 % en osaa sanoa.

Osa vastaajista ei tiennyt mikä ilmastopaneeli on ja mitä se tekee. Tämä kertoo siitä, ettei tehtävä ja rooli ole selkeä. Roolin selkeyttämiseksi vastauksissa ehdotettiin lisää tiedotusta ilmastopaneelin toimista. Tiedottamisen tulee tapahtua mahdollisimman kattavasti, jotta se tavoittaa mahdollisimman suuren joukon. Tämän lisäksi vastauksissa toivottiin tiedotukselta myös selkeyttä, jotta mahdollisimman moni kansalainen ymmärtäisi tiedotuksen sisällön.

Vastaajien mielestä ilmastopaneeli on osin liian poliittinen toimija ja sen tieteellisyyttä tulisi vahvistaa. Tämä lisääisi luottamusta ilmastopaneeliin riippumattomana asiantuntijaelimenä. Osa vastaajista oli sitä mieltä, että ilmastopaneelin suositusten tulisi entistä paremmin ohjata politiikkaa. Osassa vastauksia painotettiin ilmastopaneelin aseman selkiyttämistä ja vahvistamista sekä pohdittiin, miten ilmastopaneelin lausunnot tosiasiallisesti vaikuttavat politiikkaan.

Kaikki vastanneet eivät pitäneet ilmastopaneelia tarpeellisena toimijana. Näissä vastauksissa kiinnitettiin huomioita siihen, että paneelissa on liikaa ns. alarmisteja eikä keskustelussa nouse esiin kritiikkiä ilmastonmuutokseen. Ilmastopaneeliin laitettujen rahojen pelättiin menevän hukkaan.

23 Ilmastovuosikertomuksessa hallitus raportoi eduskunnalle siitä, miten keskipitkän aikavälin vähennystoimet ovat edenneet ja päästöt kehittyneet. Mitä muuta hallituksen ilmastopolitiikkaa tulisi säännöllisesti seurata?

Muuta seurattavaa ilmastopolitiikkaa on vastausten perusteella esimerkiksi pitkän aikavälin tavoitteet ja lyhyen aikavälin tavoitteet. Lisäksi sopeutumissuunnitelmia ja ilmastonmuutokseen sopeutumista tulisi seurata. Raportointia tulisi olla vähintään vuosittain, mielellään useammin.

Hiilinielujen ja hiilivarastojen kokonaistilannetta ja maankäyttösektorin ja metsienkäytön muutoksia tulisi seurata, tästä mainittiin esimerkiksi metsien käyttö ja rakentamisen vaikutukset. Sektorikohtaisten päästövähennystoimien toteutumista tai yritysten päästövähennystoimia tulisi seurata. Korvaaviin energiamuotoihin siirtymistä ja energiasektorin muutoksia tulisi myös seurata. Kulutuskäyttäytymistä ja yksilötason toimia tulisi seurata. Hiilineutraaliin yhteiskuntaan siirtymistä tulisi seurata. Ohjauskeinojen vaikuttavuutta tulisi seurata. Tiekartan mukaisten toimien toteutumista tulisi seurata. Päästövähennystoimien kytkeytyneisyyttä muihin ympäristöhyötyihin, kuten biodiversiteettisuojaan tulisi seurata.

Ilmastopolitiikan sosiaalisia ja taloudellisia vaikutuksia, sekä ilmastopolitiikan vaikutuksia kansalaisten hyvinvointiin tulisi seurata. Ilmastopolitiikan vaikutuksia arktisiin alueisiin ja saamelaisiin tulisi seurata. Myös Suomen ilmastopolitiikan toimia verrattuna EU:n ja YK:n kokonaistilanteeseen, Suomen osuutta kokonaispäästöistä sekä Suomen ulkopoliittisten toimien vaikuttavuutta tulisi seurata. Ulkomaantuonnin ja Suomen viennin vaikutuksia tulisi myös seurata. Kaikkea valtion, kuntien ja yritysten toimintaa tulisi tarkastella ilmastonmuutoksen näkökulmasta. Avoimuutta tulisi seurata.

Osa vastaajista oli sitä mieltä, että nykyinen KAISU riittää, tai hallituksen tulisi seurata kaikkea ilmastotavoitteisiin liittyvää päätöksentekoa tai ei mitään. Lisäksi kansalaisten mahdollisuutta seurata ilmastopolitiikkaa tulisi kehittää esimerkiksi kehittämällä reaaliaikaisia mittareita kaikkien nähtäville.

24 Miten ilmastovuosikertomus voisi kannustaa kansalaisia, järjestöjä, yrityksiä, tutkijoita ja muita toimijoita paremmin antamaan näkemyksensä ilmastopoliittiseen keskusteluun?

Vastaajat olivat sitä mieltä, että ilmastovuosikertomus voisi kannustaa parhaiten tiedotuksen kautta, sillä joillekin vastaajille koko vuosikertomus oli uusi asia. Vuosikertomus ei kannusta, jos siitä eivät kansalaiset ja muut toimijat ole tietoisia. Viestinnällä voitaisiin vastaajien mukaan tuoda enemmän esiin ilmastovuosikertomusta. Tiedottamisen pitää kuitenkin keskittyä ratkaisuihin syyttelyn sijaan. Osa vastaajista ehdotti keskustelutilaisuuksia ilmastovuosikertomuksen tiimoilta asian saattamiseksi paremmin kansan tietoisuuteen.

Tiedotuksen lisäksi kansalaisten aito kuunteleminen ja osallistaminen nousi keskeiseksi teemaksi tässä kysymyksessä. Yksi vaihtoehto vastauksissa oli jo aiemmin esille nousseet tilaisuudet, toisaalta mahdollisina kanavina kuuntelemiseen esitettiin myös sosiaalinen media, sovellukset ja tämän tapaiset kyselyt. Kuunnella pitää vastausten mukaan niin tutkijoita, kansalaisia kuin elinkeinoelämääkin.

Osa vastaajista suhtautui kriittisesti ilmastovuosikertomuksen mahdollisuuksiin eri toimijoiden kannustajana. Ei mitenkään -hakusanoilla löytyi 29 osumaa. Näin vastanneiden vastauksista kumpuaa negatiivinen asenne ilmastovuosikertomukseen ylipäätänsä.

25 Sana vapaa

Vastaajilta tuli kiitosta, että tällaisen kyselyn kautta pystyy osallistumaan ilmastopoliittikkaan. Kuitenkin he olivat sitä mieltä, että kyselyn tekoon olisi voinut panostaa enemmän. Kysymykset olivat vastanneiden mielestä vaikeaselkoisia, johdattelevia ja puolueellisia. Tulevaisuudessa kysymystenasetteluun pitää panostaa enemmän.